

ELS PARENTS “LLABERIA” D'AGUSTÍ SARDÀ: UN AMBAIXADOR I DOS IMPORTANTS METGES

MARTÍ ROM

Temps enrera (5 de juliol de 2005) estava veient el programa “Gran Angular” de TVE2, i em vaig quedar captivat per la història que s'explicava. Una jove periodista havia trobat en un contenidor de runes, a Barcelona, una radiografia bellament emmarcada amb fusta, a la manera d'un quadre. Li va sorprendre que, a més, estigués firmada i hi hagués una adreça (carrer Corts núm. 613).

Seguint aquest fil, va trobar algú que havia treballat en una tesi doctoral sobre un dels doctors que van fer aquella radiografia. Era la Francesca Portolés. El programa de televisió duia per títol: “El cas Comas y Prió”. Cap a la meitat del documental, al mostrar-nos (en primer pla) les fitxes d'ambdós radiòlegs del Col·legi de Metges, vaig tenir la sorpresa de llegir que el segon cognoms (també d'ambdós) era “Llaberia”. Immediatament em va venir al pensament que el nostre Agustí Sardà Llaberia tenia uns parents (que jo no havia arribat a concretar) que sabia que havien estat precursors a Espanya dels Raigs X. Ja totalment entusiasmada vaig acabar de veure aquell

programa.

En el darrer dels articles publicats (“Ressò mont-roigenc” núm. 90), de la sèrie “Agustí Sardà Llaberia: pedagog i republicà”, hi trobem que s'hi esmenta que aquest tenia un parent que era ambaixador i, a més, que segons el nét d'Agustí Sardà, Francisco Utray Sardà, també tenia dos parents “Llaberia” (“dos distinguidos doctores eminentes en el estudio y práctica de la radiografía”). Ara amb l'ajut de l'atzar i Francesca Portolés Brasó he pogut aplegar una valuosa informació sobre aquests descendents de Mont-roig.

Més enllà de la història particular de cadascun d'ells o del propi Agustí Sardà (i d'altres “mont-roigencs”: Antoni Ferratges Mesa (diputat, senador i primer “Marquès de Mont-roig”), Pere Antoni Torres Jordi (autor teatral i diputat liberal), el pintor Jacint Salvadó...), el que s'esdevé evident és que el Mont-roig del segle XIX, o inicis del XX, era un poble important, doncs, fills del poble o descendents varen adquirir una certa importància en diverses activitats.

El pare d'Agustí Sardà Llaberia (Mont-roig, 19-9-1836 / Madrid, 5-9-1913), Agustí Sardà Costa, es va casar amb Teresa Llaberia Borràs. Aquesta va tenir cinc germans: Francesc (farmacèutic), Josep (metge cirurgià), Maria Rosa, Teresa i Dolors. Eren fills de Josep Llaberia i Maria Rosa Borràs Blanch.

L'AMBAIXADOR

Francesc Llaberia Borràs, es casà amb Francesca Hertzberg Corbella, i tingueren cinc fills: Josep, Francesca, Rosa, Jaume i Francesc. El primer d'ells, Josep Llaberia Hertzberg, cosí germà del nostre Agustí Sardà benefactor de Mont-roig, és el que comentàvem que fou ministre plenipotenciari (ambaixador) a Tànger. Havia nascut a Barcelona el 4 de novembre de 1850. Estudià Dret i Filosofia i Lletres. El 1873 obtingué

Agustí Prió Llaberia

Cesar Comas Llaberia

el títol de doctor en Dret i ingressà per oposició a la carrera diplomàtica. Deia Agustí Sardà Llaberia (8 de febrer de 1908, al Senat): "cuando estudiaba en Madrid... yo hice por él, hasta donde me era posible, las funciones de segundo padre...". Fou agregat a Berlín, Lisboa i Washington. El 1882 el nomenen "secretari de segona" a Lima. Després anirà a Buenos Aires i Atenes, el 1885 al Vaticà. El 1888 retorna a Lima, on es va fer la fotografia que m'ha fet arribar Francisco Utray). El 1894 és "secretari de primera" a Pequín. El 1896 ja és "ministre plenipotenciari" (ambaixador) a Río de Janeiro. Dos anys després passa a la direcció de comerç i consolsats del Ministeri d'Estat. El 1900 l'envien a Santiago de Xile, i el 1905 a Tànger.

Aquestes informacions les he tret de la premsa de l'època. "La Ilustración Artística" (núm. 1.364) li dedicà un article quan va morir. Comenta que "desde hacia tiempo estaba padeciendo una enfermedad bronquial crónica que se agravó durante su última estancia en Rabat...". A la "Ilustració Catalana (Revista setmanal il·lustrada)", núm. 246 del 16 de febrer de 1908, s'hi diu: "La carrera del senyor Llaberia... es de les que honran el nom de Catalunya... Ell fou qui en unió del representant francès detingué les violents amenasses y propòsits de Rússia per impedir la ocupació d'Egipte...". Sabem, per aquelles intervencions al Senat del 7 de febrer de 1908, que morí aquell mateix dia a dos quarts de set del matí. I que havia "prestado sus servicios... durante más de treinta y cuatro años", és a dir, devia entrar en la carrera diplomàtica el 1874.

A la sessió del Senat de l'endemà, Agustí Sardà Llaberia explicava que no tan sols els unia "la relación estrecha de parentesco... sino la relación íntima, cariñosa, de acendrado afecto... Puedo decir que... pasé en Tànger bastantes días durante los cuales nuestras familias estuvieron reunidas". Ens hi afegeix el seu nét, Francisco Utray, que hi va anar amb la seva mare (Mercè Sardà).

"La Ilustración Artística" continuava amb la seva crònica: "su cadáver quedó expuesto en... la legación española... habiendo asistido a aquel

acto numeroso cortejo... las autoridades marroquíes... la colonia española... el día 9 fue conducido a bordo del buque de guerra Numancia... Trasladó los restos a Cádiz, desde donde han sido trasladados a Barcelona. El entierro efectuado en esta ciudad el día 13, fue una importante manifestación de duelo... un solemne homenaje de respeto... las corporaciones, las sociedades y un público numerosísimo testimoniaron con su presencia...". A continuació esmenta algunes de les distincions que va tenir: la "Cruz de Isabel la Católica" i d'altres de Portugal, França, Dinamarca, Xina, Àustria, Grècia i Turquia.

"La Tribuna", del 13 de febrer, s'explicava que les despulles van sortir de l'estació de França de Barcelona, i que "presidían el duelo el gobernador, el alcalde, el capitán general... la familia representada por el hermano de éste, don Francisco, y los doctores Comás y Prió, sobrinos... La comitiva tomó por el Paseo de la Aduana (actual

Marquès de l'Argentera, davant de l'estació de França)... siguiendo por el Paseo de Isabel II hasta la plaza de Antonio López... en dicha plaza desfilaron las tropas ante el cadáver... siguiendo después el coche fúnebre... hasta el cementerio antiguo (actual del Poble Nou)...". En una de les fotografies que acompanyaven aquell text de "La Ilustración Artística" s'hi pot veure una gernació.

Curiosament Francisco Utray Sardà, nét d'Agustí Sardà Llaberia, va ser també diplomàtic. Primer fou cònsol a Jerusalem (del 1949 al 1953), i va acabar com ambaixador a Austràlia del 1983 al 1986.

ELS PARENTS METGES RADIÒLEGS

Dues germanes d'aquest Josep Llaberia Hertzberg, ambaixador a Tànger, Francesca i Rosa, es varen casar amb Eugeni Comas Serra (comerciant) i Agustí Prió Saleta (farmacèutic amb botiga al carrer d'Avinyó 7 bis). Els fills respectius foren: Cèsar Comas Llaberia i Agustí Prió Llaberia. Eren els que anomenava aquell periòdic que presidien el dol per la mort de l'ambaixador ("los doctores Comás y Prió, sobrinos..."). I els que Francisco Utray comentava que "eran médicos en Barcelona. Yo sé por mi madre que eran notorios porque investigaban en la entonces incipiente radiografía y que tuvieron alguna

desgracia en sus trabajos...".

Agustí Prió Llaberia va néixer el 18 de maig de 1873. El padri de bateig fou el seu oncle Josep Llaberia, l'ambaixador. Cèsar Comas Llaberia ho fa l'onze d'octubre de 1874, al carrer de Gignàs núm. 37. Aquest carrer ara sols existeix parcialment, la part final se'l va endur la construcció de la Via Laietana; està al darrera de Correus, tocant al port, Eugènia dos anys més gran. Es quedarà soltera. La família aviat es trasllada al carrer de Fortuny núm. 14, 3r pis 1a. Al capdamunt de la Rambla.

Francesca Portolés Brasó, qui va escriure la tesi doctoral (2004) sobre Cèsar Comas Llaberia, ha estat casada amb un nét del germà (Joaquín) de la dona d'aquest metge, Florinda Ulacia Nandín. Cèsar Comas Llaberia serà rellevant en dos camps: la radiologia i la fotografia. Per exemple, farà una de les més importants col·leccions fotogràfiques de la Barcelona d'inicis del segle XX. Algunes de les seves fotografies encara ara surten publicades a diaris i revistes. Per exemple, la de la "Sagrada Família" als inicis de la seva construcció, envoltada de camps on hi pasturen cabres. També son seves les que detallen la transformació de la fàbrica Batlló, al carrer d'Urgell, un dels primers "Vapors" de la ciutat, convertit en Universitat Industrial. O sobre la construcció de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau (inaugurat el 1913), i l'enderroc de carrers del barri antic de Barcelona per obrir pas a la Via Laietana (1908-1913).

Cèsar Comas estudia Medicina, junt amb el seu cosí, Agustí Prió, del 1890 al 1896, a Barcelona. S'especialitzen en Electroteràpia. En endavant la carrera mèdica dels dos estarà sempre unida. Gairebé a punt d'acabar els estudis (desembre de 1895), l'alemany Röntgen va donar a conèixer els "raigs X". Als cosins "Llaberia" els hi va resultar fàcil accedir a aquesta tècnica, doncs coneixien l'alemany (l'àvia materna era alemanya). Esdevindran uns capdavanters d'aquesta tècnica a Espanya. Inauguraren el seu primer gabinet radiològic l'abril de 1898, al carrer de Fortuny núm. 13, pral. 2a. Davant per davant del domicili particular de Comas.

Muntar aleshores un gabinet radiològic suposava un important dispendi econòmic i, tot i que procedien d'una família benestant, deurien necessitar de l'ajut d'algú. Conclou Francesca Portolés que aquest fou el seu oncle Josep Llaberia, l'ambaixador. Quan aquest mor a Tànger, el 1908, els seus nebots ja han adquirit un important reconeixement internacional.

El 1898 usen els "raigs X" per trobar un tros de projectil

al peu d'un metge ferit a la guerra de Cuba. El 1908 es traslladen a un pis més ampli, i amb ascensor (una innovació en aquella època), al carrer de les Corts núm. 613 pral. (ara és la Gran Via), entre Passeig de Gràcia i Pau Claris. Cinc anys abans, els Comas, hi havien traslladat el domicili familiar. Ambdós cosins van treballar a l'Hospital Clínic, l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Casa Provincial de Maternitat, Hospital del Sagrat Cor i a la Casa Provincial de Caritat.

Des de l'inici saben que la nova tècnica té efectes nocius, que apareixen lesions fonamentalment a les mans, al quedar exposades als "raigs X". Decideixen una estratègia, Cèsar Comas utilitzaria en endavant tan sols la mà l'esquerra i el seu cosí Agustí Prió la dreta. Cap el 1908, apareixen les primeres deformacions a les mans. Deu anys després, les conseqüències que té Agustí Prió ja són importants. L'hauran d'operar el 1927. Durant aquells anys Cèsar Comas fa fotografies de la seva mà esquerra, per seguir-ne l'evolució i poder explicar els efectes. Aquest es va casar el 1919, als 45 anys, amb Florinda Ulacia Nandín.

Agustí Prió Llaberia, com a conseqüència dels efectes dels "raigs X", va morir el 18 de desembre de 1929. Al 1930 Cèsar Comas trasllada el gabinet mèdic al carrer de Balmes núm. 84, pral. Al 13 de maig de 1935, li hauran d'amputar l'avantbraç esquerra. Aquest fet va tenir una gran repercussió a la premsa de Barcelona. A més, resultava que no estava emparat per la llei d'accidents de treball ni ho volia fer cap companyia d'assegurances. Els diaris parlaven d'ell com a "heroi de la ciència".

Va viure els darrers anys, sense poder treballar, molt austerament i abandonat de la societat. Tan sols tenia una modesta pensió de la Mútua Mèdica. Vivia en un pis de la Rambla de Catalunya núm. 70, 3r 2a. Va morir el 22 d'abril de 1956, als vuitanta-dos anys, sense tenir descendència. Al gener de 1957, a títol pòstum, l'Ajuntament de Barcelona li concedí una medalla.

Gràcies als esforços de Francesca Portolés, al febrer de 1996, Barcelona li dedica una plaça a tocar de l'Avinguda de l'Hospital Militar.

Enterrament de Josep Llaberia